

ЕТНОПОЛІТИКА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ПІСЛЯ ПЕРЕПИСУ НАСЕЛЕННЯ 2021 РОКУ ТА ЗАПОРУКИ ЕТНОПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В ДЕРЖАВІ

Аналіз практики Словацької Республіки у формуванні сучасної політики щодо захисту та забезпечення прав національних меншин, їхньої участі в суспільно-політичному житті, включаючи нові тенденції в контексті перепису населення 2021 та прийняття нових документів у сфері етнополітики (таких як: План дій щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин на 2021-2025 роки, Стратегія рівності, інклюзії та участі ромів до 2030 року тощо) є важливим та інформативним джерелом досвіду. В етнополітиці держави дієво поєднані національні законодавчі, незаконодавчі документи та нормативні акти, а також правові стандарти Європейського Союзу та Ради Європи у сфері захисту прав національних меншин та етнічних груп. Відповідною є також діяльність профільних інституцій держави з питань національних меншин.

На офіційних веб-сайтах Уряду Словацької Республіки та профільних інституцій у сфері національної політики щодо меншин (Комітет у справах національних меншин та етнічних груп, Рада Уряду Словацької Республіки з прав людини, національних меншин і гендерної рівності, Урядовий уповноважений у справах національних меншин Словацької Республіки, Урядовий уповноважений у справах ромської громади, Фонд підтримки культури національних меншин тощо) представлені як деталізовані елементи етнополітичної стратегії держави, так і заходи її практичного впровадження.

Реалізація політики держави щодо національних меншин залежить від етнічної структури населення, відповідно і результатів переписів населення, які проводяться кожні десять років. Так, зокрема у 2021 році в Словаччині відбувся черговий перепис населення, який характеризується значними процедурними змінами. Перепис населення в Словацькій Республіці регулюється як міжнародними нормами, такими як Регламент (ЄС) № 763/2008 про перепис населення, житла, а також чотирма новими нормативними актами 2017 і 2018 років, так і національним законодавством [9]. Національна Рада Словацької Республіки схвалила урядовий законопроект № 223/2019 про перепис населення та житлового фонду у 2021 році та про внесення змін до деяких законів від 18 червня 2019 року. Закон набув чинності 1 вересня 2019 року [10]. Так, під час попереднього перепису у 2011 році громадяни Словаччини могли обирати між паперовим та електронним варіантами переписного листа, а у 2021 році – крім основної, ще й другу національність. Отже, відповідно до зміненої методології перепису також можемо проаналізувати відсоток громадян, які обрали крім першої, і другу національність. Перепис населення тривав шість календарних тижнів (з 15 лютого 2021 року по 31 березня 2021 року). Результати інтегрованого перепису будуть публікуватися поступово до 2024 року [5].

Станом на січень 2021 року в Словаччині проживало 5 449 270 жителів. Згідно з результатами перепису у 2021 році 83,8% населення заявили про

словацьку національність, що становить майже 4,6 мільйона жителів, 600 тисяч мешканців зареєстровано як національні меншини, що становить 10,8% від загальної кількості постійного населення. 422,1 тисяч мешканців задекларували угорську національність (7,75%), 67,2 тис. жителів – ромську (1,23%), 29 тисяч – чеську (0,53%), 23,7 тисяч – русинську (0,44%) національність. Частки інших національностей становлять менше 0,2%, при цьому частка українців у Словацькій Республіці за останнім переписом – 0,17% (9,4 тисячі осіб) [4]. Щодо другої національності, то її вказали 306,2 тисяч жителів, тобто 5,6% населення. При цьому, словацьку, як іншу національність вказали 55,5 тис. жителів, 39,8 тисяч жителів зазначили русинську як другу, 34,1 тисячі – угорську, 89 тисяч – ромську, 16,7 тисяч жителів вказали чеську як другу національність. Як бачимо, у випадку ромської та русинської національностей, як другу їх вказали більше жителів держави.

Чисельність – одна з підстав забезпечення та фінансування потреб меншин, їх освіти, розвитку культури, засобів масової інформації, підтримки телебачення та радіомовлення тощо. Звичайно, це не єдиний фактор, варто також враховувати й інші соціальні та політичні особливості. Система цінностей Словацької Республіки, демократичність її режиму, приналежність до числа країн-членів ЄС, етнічна карта населення держави, наявність регіонів компактного проживання меншин вимагають ефективного функціонування політики держави у всіх сферах суспільно-політичного життя, у тому числі і щодо національних меншин. Відтак у Словаччині налагоджена дієва нормативно-правова та інституційна система етнополітики, про що свідчить і практична реалізація комплексу заходів для забезпечення потреб меншин і, водночас, підтримки міжнаціонального діалогу в державі.

Поряд із законодавчою базою [7], функціональним елементом словацької етнополітики є законодавчі документи щодо забезпечення прав та потреб національних меншин на визначений період часу [1; 2; 3]. Зокрема до актуальних документів належать: Національна стратегія захисту та підтримки прав людини в Словацькій Республіці, Довідковий матеріал до частини Стратегії з прав національних меншин, Методологія вжиття тимчасових компенсаційних заходів у сфері прав національних меншин та етнічних груп щодо маргіналізованих ромських громад [3], План дій щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин та етнічних груп на 2021-2025 роки [1], Стратегія рівності, інклюзивності, участі ромів до 2030 року [6], План дій щодо реалізації Стратегії рівності, інклюзивності, участі ромів до 2022-2024 роки та інші [8].

Позитивним є досвід розробки та прийняття як законодавчих, так і законодавчих документів щодо національних меншин у Словаччині з точки зору процедурності та стейкхолдерів, зокрема що стосується участі представників самих національних меншин (у формі зустрічей, консультацій, воркшопів тощо). Розробка подібних документів супроводжується комплексом заходів, у тому числі щодо забезпечення участі у співпраці з профільним Комітетом у справах національних меншин та етнічних груп і представників національних меншин, органів влади та місцевого самоврядування. Крім того, періодичне оновлення законодавчих документів щодо національних меншин,

дозволяє краще та результативніше реагувати на потреби та проблеми меншин, ніж, часом формальні, положення законів. Подібного характеру документи є рефлексією як на актуальне життя національних меншин, так і результати реалізації попереднього Плану дій щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин та етнічних груп, рекомендації відповідних моніторингових циклів виконання Словаччиною зобов'язань щодо виконання положень Рамкової конвенції про захист національних меншин, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин та інших імplementованих міжнародних документів.

Таким чином, політика Словацької Республіки щодо національних меншин характеризується функціональністю та ефективністю. Особливості її розробки та реалізації дозволяють динамічно реагувати на потреби та проблеми національних меншин в суспільстві. Однак, це не свідчить про відсутність проблемних питань у даній сфері, які насамперед полягають у питаннях прийняття закону щодо національних меншин, необхідності вдосконалення регіональної системи профільних підрозділів із питань національних меншин та інших, які у тому числі зафіксовані у звітах моніторингових циклів виконання Словаччиною міжнародних норм щодо захисту прав національних меншин.

1. Akčný plán ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025. Bratislava, 2021. 31 s. URL: https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/site/assets/files/3563/akcny_plan_ochrany_prav_osob_patriacich_k_narodnostnym_mensinam_a_etnickym_skupinam_na_roky_2021_-_2025.pdf?csrt=12979343570786929930 (дата звернення: 5.09.2022).
2. Akčný plán ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2016 – 2020. 19 s. URL: https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/site/assets/files/3563/akcny_plan_na_ochranu_prav_osob_patriacich_k_narodnostnym_mensinam_a_etnickym_skupinam_na_roky_2016_-_2020.pdf?csrt=12979343570786929930 (дата звернення: 5.09.2022).
3. Celostátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike. Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny. URL: <https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/spravy-a-koncepcne-materialy/celostatna-strategia-ochrany-a-podpory-ludskych-prav-v-slovenskej-republike/?csrt=8921692511958992648> (дата звернення: 10.09.2022).
4. Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021. Národnosť. URL: <https://www.scitanie.sk/zilinsky-kraj-s-najvyssim-podielom-slovenskej-narodnosti> (дата звернення: 9.09.2022).
5. Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021. Statistical Office of the SR. URL: www.scitanie.sk (дата звернення: 9.09.2022).
6. Stratégia pre rovnosť, inklúziu a participáciu Rómov do roku 2030. Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity. 60 s. URL: <https://www.minv.sk/?strategia-pre-rovnost-inkluziu-a-participaciju-romov-do-roku-2030> (дата звернення: 25.08.2022).
7. Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny. Legislatíva. URL: <https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/legislativa-metodicka-a-odborna-pomoc/legislativa/?csrt=14507014472679662207> (дата звернення: 10.09.2022).
8. Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. Dokumenty. URL: <https://www.romovia.vlada.gov.sk/dokumenty/?csrt=12624679571172647429> (дата звернення: 10.09.2022).

9. Základné informácie o sčítaní 2021. Štatistický úrad SR. Sčítanie obyvateľov, domov a bytov. URL: <https://www.scitanie.sk/o-scitani/zakladne-informacie-o-scitani-2021#i6> (дата звернення: 9.09.2022).
10. Zákon z 18. júna 2019 o sčítaní obyvateľov, domov a bytov v roku 2021 a o zmene a doplnení niektorých zákonov. URL: https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2019/223/vyhlasene_znenie.html (дата звернення: 10.09.2022).